

ภาพตัวแทน : ความจริง : ศิลปะ : สุนทรียะ*

ธเนศ วงศ์ยานนาวา

“กาลเวลาย่อมกลืนสรรพสิ่งพร้อมทั้งตัวมันเอง

The perfect man has no self”

Zhuangzi

การศึกษาความคิดตั้งคำถามเรื่องราวต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายสำคัญ ๆ ในชีวิต เช่น ความยุติธรรม เสรีภาพ ความงาม เป็นต้น นั้นถูกตีกรอบให้อยู่ในพื้นที่ของการศึกษาชั้นสูง ปรัชญาและมหาวิทยาลัยเปรียบประหนึ่งผีคู่กับโลง ปรัชญาในฐานะการศึกษาที่สถาปนาตนเองเป็นสาขาวิชาเป็นคุณสมบัติสำคัญของพื้นที่ที่เรียกว่า “ตะวันตก” แม้ว่าปรัชญาจะเป็นการแสวงหาความรู้ด้วยความรักที่แสดงเงื่อนไขแห่งความเชื่อว่าเป็นแรงปรารถนา (desire) นั้นสามารถเกิดขึ้นกับใคร ๆ ก็ได้ สถานะของ ‘*filosophia*’ ในกรอบความคิดแบบอิสลามเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมากกว่า¹ แม้ว่ามหาวิทยาลัยเก่าที่ยังดำเนินการมาถึงปัจจุบันก็ยังเป็นผลิตผลของวัฒนธรรมอิสลาม เช่น University of al-Qarawiyin ที่ตั้งมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 859 โดยผู้หญิงนามว่า Fatima al-Fihri ในสังคมจีนโบราณปรัชญาก็ไม่ได้มีการสถาปนาความเป็นสถาบัน แต่เป็นวิถีทางที่กำกับชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อ่านออกเขียนได้ สำหรับโลกตะวันตกปรัชญา

* ปรับปรุงจากบรรยายสำหรับการประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2560

¹ Remi Brague, *The Legend of the Middle Ages Philosophical Explorations of Medieval Christianity, Judaism, and Islam*, translated by Lydia G. Cochrane, (Chicago: University of Chicago Press, 2009), p. 1.

กลับเป็นเรื่องของสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันของความเป็นวินัยแห่งวิชา (discipline of the disciplines) ที่แสดงออกผ่านสถาบันการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยก็ตาม แม้ว่า จะมีความพยายามที่จะอธิบายได้แย้งว่าในสังคมกรีกโบราณปรัชญาเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ก็ตาม² แต่ปรัชญาในฐานะวิถีชีวิตไม่ได้ทรงพลังขนาดนั้นอีกต่อไป

สถาบันความรักในความรู้สากลกับเอกเทวนิยม

ปรัชญาในฐานะของความเป็นสถาบันการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยที่ผู้สอนต้อง ทำมาหากินด้วยความเป็นวิชาชีพ (profession) ทำให้ปรัชญาดำรงอยู่ในฐานะวิถีชีวิตถูก ลดความสำคัญลง ในสังคมโบราณปรัชญาเป็นวิถีชีวิตที่แสดงถึงความเป็นไปได้ที่ใคร ๆ ก็เข้าถึงได้ แม้ว่าความเป็นวิถีชีวิตของแต่ละชนชั้นจะมีความแตกต่างกันไป ดังนั้น ด้วยข้อจำกัดทางชนชั้นจึงไม่ใช่ใคร ๆ ก็จะสามารถเข้าถึงได้ เพียงแต่การเข้าถึงได้ของคนธรรมดา ที่ไม่ได้มีฐานะจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อการศึกษาภาคบังคับแบบมหาชน (mass) ของ รัฐประชาชาติช่วยจัดระเบียบทางความคิดให้เป็นไปในแบบเดียวกัน โดยความต้องการ ทั้งหมดเป็นของรัฐประชาชาติ เช่น ฝรั่งเศส เป็นต้น สถานะของปรัชญามุ่งหน้าสู่ความเป็น สากลเอกเช่นเดียวกันกับกฎฟิสิกส์ ความเป็นสากลเป็นเป้าหมายสำคัญที่ความรู้ สูงสุดแห่งปรัชญามุ่งแสวงหาความสากลที่เคยดำรงอยู่ในพระผู้เป็นเจ้าของศาสนาเอก เทวนิยม (monotheism) ศาสนาที่มีพระผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียว ศาสนาที่มีพระเจ้า องค์เดียวที่ในที่สุดได้ผนวกเข้ากับความต้องการเป็นสากล (universal) ของอาณาจักร โรมันที่ต้องการขยายฐานความเป็นพลเมืองที่มีผลต่อการเก็บภาษีและกำลังพลด้วย Edict of Caracalla (212 A.D.)³

² Pierre Hadot, *Philosophy as a Way of Life: Spiritual Exercise from Socrates to Foucault*, translated by Michael Chase, edited with an Introduction by Arnold I. Davidson, (Oxford: Basil Blackwell, 1995)

³ นอกเหนือไปจากอาณาจักรโรมันแล้วก่อนหน้าการอบความคิดเรื่องความเป็นสากลของตะวันตกยัง เกี่ยวข้องกับการอบคิดเรื่อง ‘the common’ ที่เกี่ยวข้องกับการมีอำนาจทางการเมืองของรัฐกรีกโบราณ ที่เป็นแค่ “เมือง” หรือ “polis” ที่ต้องการขยายอำนาจออกไปและ ‘the uniform’ ที่เกี่ยวข้องกับ-

ในกรอบคิดแบบเอกเทวนิยมแล้วพระเป็นเจ้าของค์อื่น ๆ เป็นเพียงพระเจ้าปลอม ๆ พระผู้เป็นเจ้าของที่เป็นของจริงแต่เพียงพระองค์เดียวก็จะเป็นของเอกเทวนิยมเท่านั้น ศาสนาที่บัญญัติมาลบล้างซึ่งอยู่ในพันธสัญญา (covenant) ยอมรับพระองค์ว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงเพียงแต่พระองค์นั้นก็ทำให้การแยกแยะระหว่างอะไรเป็นศาสนาที่แท้จริง (true) กับศาสนาจอมปลอม (false) มีความสำคัญมาก พระผู้เป็นเจ้าของเอกเทวนิยมเองก็ไม่ปรารถนาที่จะให้มีพระเจ้าของค์อื่น ๆ ที่ถูกจัดให้เป็น “ของปลอม” อยู่ร่วมพื้นที่เดียวกัน พระองค์ผู้เป็นของจริงยังเป็นพระผู้เป็นเจ้าของที่ขี้หึง (jealous God) (Exodus 34:14) การแยกแยะระหว่างอะไรที่เป็น “ของจริง” และ “ของปลอม” เป็นหัวใจสำคัญของการวางรากฐานความรู้ เพราะจะมีเพียงศาสนาเดียวในโลกนี้เท่านั้นที่เป็น “ของจริง” ท่ามกลางศาสนาปลอม ๆ ที่ดำรงอยู่ในโลก เอกเทวนิยมจึงให้ความสำคัญกับความจริงเป็นอย่างมาก เพราะความจริงเท่านั้นที่จะทำให้ไม่ถูกหลอกให้ไปนับถือพระเจ้าปลอม ๆ ที่มีอยู่อย่างดาษดื่นในโลก ตลอดระยะเวลาในทางประวัติศาสตร์ของคริสต์ศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ต้องอ้างถึงความจริงตลอด (truth-claim)

กรอบความคิดของคริสต์ศาสนาได้รับการตอกย้ำอีกครั้งหนึ่งด้วยเรื่องความจริงที่อยู่นอกเหนือจากโลกแห่งผัสสะ เมื่อฐานคิดของยิวผนวกเข้ากับความคิดของกรีกโบราณแล้วพลังของความคิดกรีกโบราณที่ยึดมั่นในความจริงแท้แบบที่จับต้องไม่ได้ด้วยผัสสะจึงเป็นอะไรที่ไปด้วยกันได้ดีกับความต้องการของคริสต์ศาสนา ส่วนพระวรสาร St. John หรือ *Gospel* (หมายความถึง “ข่าวดี”) อันเป็นพระวรสารอันสุดท้ายของสี่พระวรสารนั้นก็เขียนด้วยภาษากรีกโบราณแทนที่จะเป็นฮีบรู (Hebrew) คำว่า ‘คริสต์’ (Christ) เองก็เป็นภาษากรีกที่ใช้แทนคำว่า ‘messiah’ สภาวะของการเป็นยิวที่ถูกทำให้เป็นกรีก (Hellenized Jew) จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากและยังสร้างปัญหาในการทำความเข้าใจแนวความคิดแบบยิวที่กลับเขียนด้วยภาษากรีกที่กลับมีอภิปรัชญา

ความคิดของกรีกโบราณ ดู Francois Jullien, *On the Universal, the Uniform, the Common, and Dialogue between Cultures*, translated by Michael Richardson and Krzysztof Fijalkowski, (Cambridge: Polity Press, 2014)

(metaphysic) ที่แตกต่างไปจากยิว พลังและฐานคิดแบบกรีกทำให้ความคิดของคริสต์มีความแตกต่างไปจากความคิดของยิว

กลไกในการระดมสมาชิกของคริสต์ศาสนาที่ต้องการสาวกหรือสมาชิกจำเป็นจะต้องแย่งสมาชิกจากศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนายิว การแข่งขันกันในตลาดศาสนา (religion market) เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ศาสนาเกิดใหม่ที่ต้องแข่งขันในตลาดศาสนาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องลดขั้นตอนความยุ่งยากต่าง ๆ เพื่อทำผู้คนเข้าถึงได้ง่าย การลดกฎเกณฑ์ขั้นตอนและวิถีปฏิบัติที่ยุงยากทำให้คริสต์ศาสนาเป็นที่ต้องตาต้องใจของผู้คน การลดระเบียบขั้นตอนต่าง ๆ เป็นหนทางที่สำคัญ คริสต์ศาสนาเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าที่จะทำให้ศาสนาของตนเองเป็นศาสนาที่มีความพิเศษ (exclusive) เช่น พระเจ้าเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ยิวมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตามกรอบคิดแบบ ‘the Chosen’ เป็นต้น ขั้นตอนของวิถีปฏิบัติของศาสนายิวก็เต็มไปด้วยความซับซ้อน เช่น ยกเลิกการชลิบอวยวะเพศ ข้อห้ามในการกินอาหาร เช่น ห้ามกินหมู เป็นต้น คริสต์ศาสนาจึงต้องทำให้ใครต่อใครสามารถที่จะเป็นสมาชิกได้หรือเข้าถึงพระเจ้า

ในประวัติศาสตร์การแข่งขันกันของศาสนาเก่าและศาสนาใหม่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก การแบ่งแยกทางกันของศาสนาเอกเทวนิยมที่มีพระเจ้าองค์เดียวกันจำเป็นอย่างมากที่จะต้องกำหนดพื้นที่ที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจนประหนึ่งต่างฝ่ายต่างเป็นรัฐประชาชาติ (nation-state) ที่มีสมาชิกเขตแดนและการมีอำนาจเหนือเขตแดนและมวลสมาชิกอย่างชัดเจน การต่อสู้ดำเนินไปด้วยวิถีปกติที่ปฏิบัติกันต่อศตวรรษนั้นก็คือการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็น “สัตว์ร้าย” หรือเป็นเพียงแค่ “พันธุ์ทาง” (hybrid) หรือ “ลูกผสม” การทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็น “สัตว์ร้าย” ก็ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นอะไรที่น่ากลัวชั่วร้ายและพร้อมที่จะทำร้ายใครต่อใครได้เสมอ ส่วนคำว่า “พันธุ์ทาง” ก็แสดงให้เห็นสภาวะที่ไม่บริสุทธิ์ (impurity) อันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้สำหรับสถานะของพระเจ้าเป็นเจ้าที่เป็นพระเจ้าของแท้เท่านั้น “พันธุ์ทาง” ทำให้ความบริสุทธิ์แห่งความจริงเป็นอะไรที่แปดเปื้อนและหลอกลวง

การรักษาความบริสุทธิ์เป็นสิ่งที่สำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อะไรที่อยู่บนอกวิถีสักดิ์สิทธิ์ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สำหรับในสังคมอินเดียที่เป็นพหุเทวนิยม (polytheism) การให้ศาสนาอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากศาสนาที่ตนเองนับถือเป็นพวกนอกรีตก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเสมอ ๆ การเป็น “ปาษณ์ท์” ของฮินดูก็หมายถึงศาสนาอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากศาสนาฮินดู อะไรที่ไม่อยู่ในคัมภีร์พระเวทก็เป็น “เวทพาหยะ” (vedabahya) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่ใน “วิถิทาง” หรือ “วิมรรค” (vimarga) การแบ่งเส้นระหว่างศาสนาว่าใครเป็นใครจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพียงแต่ภายใต้พหุเทวนิยม (polytheism) การนับถือเทพพระเจ้าองค์อื่น ๆ อาจจะได้เป็นเรื่องคอขาดบาดตาย ทั้งนี้วัฒนธรรมเอกเทวนิยมที่ไม่ต้องการมีพระเจ้าองค์อื่น ๆ อยู่ด้วยนั้นการมีแบ่งเส้นดูจะเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย เพราะพระเจ้าเป็นเจ้าของเอกเทวนิยมไม่ต้องการอยู่ร่วมกับพระเจ้าองค์อื่น ๆ การแอบไปเคารพพระเจ้าองค์อื่น ๆ จึงเป็นการนอกใจพระเจ้าเป็นเจ้าของเอกเทวนิยม ดังนั้น ในกรอบคิดแบบเอกเทวนิยมการมีเส้นแบ่งจำเป็นที่จะต้องมีความชัดเจนหรือจับต้องได้ เพราะจะได้รู้ว่าใครที่ข้ามพรมแดนไปอยู่กับอีกฝ่าย

สำหรับศาสนาเอกเทวนิยมที่ยังเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับพระคัมภีร์นั้น อะไรก็ตามที่นอกเหนือไปจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของกำหนดไว้ด้วยตัวอักษรถือเป็นสิ่งต้องห้ามศาสนาเอกเทวนิยมไม่ยอมให้มีพระเจ้าองค์อื่น ๆ พระเจ้าองค์อื่น ๆ ยังเป็นพระเจ้าของปลอมที่จะต้องถูกทำลายด้วย เมื่อมีการละเมิดหรือกระทำผิดก็ต้องมีการลงโทษสำหรับการลงโทษของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของในศาสนาเอกเทวนิยมจึงลงเอยกับความตายเสมอ ๆ ถ้ายังไม่สามารถที่จะทำลายหรือเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่งได้ก็จะต้องมีการแบ่งอาณาเขตกันอย่างชัดเจน การระบุให้ได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกอะไรเป็นสิ่งที่ผิดหรือนอกจากถูกสถาปนาผ่าน ‘ศาสตร์ที่ว่าด้วยการเป็นพวกนอกรีต’ (heresiology) ดังจะเห็นได้จากการแบ่งแยกศาสนายิวและคริสต์ศาสนา⁴

⁴ Daniel Boyarin, *Border Lines The Partition of Judeo-Christianity*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004).

รากศัพท์ของคำว่า ‘heretic’ นั้นก็มาจาก ‘heresy’ ที่ภาษาละตินมีรากมาจากภาษากรีก ‘*hairesis*’ แปลได้ว่า ‘เลือกได้ด้วยตัวเอง’ การเลือกด้วยตนเองย่อมเป็นการไม่เชื่อฟังพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเอกเทวนิยมผู้ออกกฎที่มีมวลสมาชิกได้มีข้อตกลงกับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของหรืออยู่ใน ‘covenant’ แล้ว การเลือกได้ด้วยตัวเองแสดงให้เห็นถึงการไม่เชื่อฟัง ถึงแม้ว่าการเลือกได้ด้วยตัวเองจะแสดงถึงการมีทางเลือก (choices) แต่การเลือกเองกลับแสดงถึงการเป็นทาสที่มีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ การเลือกแบบ ‘heresy’ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนั้นการเลือกแบบจิตไร้สำนึก (unconscious) ก็ยังเป็นสิ่งที่มีไม่ได้ การเลือกจะต้องมาจากจิตสำนึก (conscious) การเลือกต้องมีความตั้งใจ (intention) ด้วยลักษณะของการตัดสินใจที่มีจิตสำนึกทำให้การกระทำแบบที่เลือกเองดังกล่าวเป็นบาป เมื่อทำบาปก็จะต้องถูกลงโทษ ทั้งนี้การเลือกในสิ่งที่ผิดก็เหมือนกับการกระทำของอดัมและอีฟที่เลือกกระทำผิดต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ การเลือกแบบนอกรีตจึงเป็นการแสดงการขบถต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

สำหรับปฏิบัติการเพื่อระบุว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่ ‘heresy’ หรือนอกรีตนั้นดำเนินไปตั้งแต่ศตวรรษที่สองจนถึงศตวรรษที่ห้าถึงจะมีความชัดเจน เส้นแบ่งระหว่างศาสนายิวและคริสต์ศาสนามีความชัดเจนมากเมื่อก้าวถึงพระเยซูก็จะไม่มีการปฏิบัติตามวิถีทางศาสนาแบบยิว ทั้งฝ่ายยิวและคริสต์ศาสนาต่าง ๆ ฝ่ายต่างปฏิบัติต่อกันจนทำให้แต่ละฝ่ายมีพื้นที่ที่แสดงออกผ่านวิถีทางศาสนาที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ศาสนาแต่ละศาสนาต่างฝ่ายต่างมีพื้นที่ของตนเอง การกำหนดพื้นที่ที่ของตนเองแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของตนเอง วิถีแห่งศาสนาที่ถือว่าเป็นของจริงจึงจะต้องไม่มีการออกนอกพื้นที่หรือนอกความจริงจึงแสดงสถานะแห่งการบีบบังคับ วิถีแห่งคริสต์ศาสนาให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่บ่งบอกถึงความจริง เพียงแต่พื้นที่ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของหรืออาณาจักรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของไม่สมบูรณ์ตราบดีก็ตามที่ยังพระเจ้าองค์อื่น ๆ ยังดำรงอยู่ การขยายตัวเพื่อยึดครองอาณาเขตหรือการเปลี่ยนแปลงคนที่เชื่อหรือนับถือพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ถึงแม้ว่าผู้คนจำนวนมากในสถานะสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ครั้งหลังของศตวรรษที่ยี่สิบเป็นต้นมาจะเห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องหลอกลวงหรือมลาย พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเป็นเรื่องลวง ๆ (delusion) ทั้งที่ศาสนาเอกเทวนิยมพยายามให้ความสำคัญกับความ

จริงมาโดยตลอด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่อ้างอิงกับความจริง คริสต์ศาสนาไม่ได้แตกต่างไปจากกรอบความคิดของปรัชญากรีกโบราณที่ให้ความสำคัญกับความจริง ในกรอบคิดแบบกรีกโบราณที่วางรากฐานให้กับปรัชญาตะวันตกทำให้ความจริงเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุด นักปรัชญาหลงใหลยึดติดอยู่กับการหาความจริง⁵ นักปรัชญามีแรงปรารถนา (desire) ที่จะต้องพูดความจริงแม้ว่าจะต้องประสบภัยอันตรายถึงแก่ชีวิต ความจริงจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องแสวงหา ความจริงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนหลงใหลคลั่งไคล้ ทำอย่างไรถึงจะเข้าถึงความจริง?

ความจริงที่เป็นวัตถุวิสัย (objectivity) ที่มีความเป็นอิสระจากอะไรอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นอัตวิสัยเป็นเป้าหมายที่จะไปให้ถึง ความเป็นวัตถุวิสัยที่ไม่มีอะไรเข้ามาแทรกแซงในพื้นที่แห่งความเป็นวัตถุวิสัยทำให้ความจริงมีสถานะที่ไม่ได้แตกต่างไปจากพระเจ้าเป็นเจ้าของเอกเทวนิยม ความจริงของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่พระเจ้าเป็นเจ้าของเอกเทวนิยมเป็นผู้สร้างขึ้นมา แม้ว่าพระเจ้าเป็นเจ้าของอะไรที่มนุษย์ที่ต้องตายจะเข้าถึงไม่ได้แต่ก็สามารถที่จะเข้าถึงความจริงของสรรพสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้นมาได้ การเข้าถึงความจริงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากของการมีความรู้

การเข้าถึงความจริงของสรรพสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นผ่าน ‘logos’ ตามแบบใน St. John’s Gospel ก็คือการค้นพบสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้น การศึกษาหาความรู้จึงเป็นค้นพบหรือ ‘discovery’ หนทางหรือช่องทางแห่งการค้นพบความจริงจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การค้นพบแสดงถึงการเปิดเผย (reveal) อะไรบางอย่างที่เป็นความลับที่ถูกปกปิดเอาไว้ ความลับของสรรพสิ่งต่าง ๆ จึงต้องการเหล่า “นักสืบ” ที่มีแรงปรารถนา (desire) ที่จะค้นพบความจริงแห่งสรรพสิ่ง จากนักการศานนามาสู่นักสำรวจ (explorer) นักปรัชญา นักวิทยาศาสตร์ นักข่าว ฯลฯ ต่างฝ่ายต่างหาวิถีทางไปสู่การค้นพบเพื่อทำการเปิดเผยความจริง โดยวิถีทางของการค้นพบความจริงนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหนทาง

⁵ Francois Jullien, “Did Philosophers Have to Become Fixated on Truth?”, *Critical Inquiry*, Vol. 28, No. 4 (Summer, 2002), pp. 803-824.

ที่ไม่ถูกต้องก็จะไขความลับของการสร้างของพระผู้เป็นเจ้าไม่ได้ การเข้าถึงความจริงของสรรพสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าสร้างจึงเป็นการแสดงถึงความศรัทธา (faith) ที่มีต่อพระองค์

การปฏิเสธความจริงเท่ากับเป็นการปฏิเสธพระผู้เป็นเจ้า การแสวงหาความจริงจึงเป็นแรงปรารถนาที่สุดยอดที่สุด (ultimate desire) แรงปรารถนาที่มุ่งไปสู่ความจริงแต่เพียงอย่างเดียวเป็นแรงปรารถนาที่สูงสุดและเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดเพียงสิ่งเดียวในโลกแห่งพระผู้เป็นเจ้าที่จริงแท้ การปฏิเสธความจริงจึงเท่ากับเป็นความมงมยที่ไม่สามารถที่จะ “เห็น” หรือ “เข้าถึง” พระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงได้ ความมงมยดังกล่าวปรากฏในนามของ ‘mythos’ ตามกรอบคิดแบบกรีกโบราณ ด้วยวิถีทางแห่ง ‘logos’ ที่ในคริสต์ศาสนาที่พระผู้เป็นเจ้าใช้สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วก็ทำให้ ‘logos’ ทำลายความมืดให้หดหายไป พลังแห่งแสงสว่างพิชิตความมืดจนทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีความชัดเจนดังที่ปรากฏให้เห็นได้ในพระวรสาร John 1: 5 เมื่อทุก ๆ คนเห็นเมื่อเห็นก็ได้ความรู้ อุปลักษณ์ (metaphor) แห่งแสงในฐานะความรู้ไปจนถึงพระผู้เป็นเจ้า สำหรับในกรอบคิดของกรีกโบราณก็แสดงออกผ่าน “ถ้ำของเพลโต” ด้วยพลังแห่ง ‘logos’ ก็ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีความชัดเจน ไม่มีความลึกลับ กำรวมจนสร้างความฉงนงงวุ่นให้กับมนุษย์จนกลายเป็นสภาวะสมัยใหม่ (modernity)⁶

ความชัดเจนที่มุ่งไปสู่สภาวะที่ไร้ความขัดแย้งหรือสิ่งที่เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกันอยู่ด้วย คือ ความจริงแท้แห่งพระผู้เป็นเจ้าของเอกเทวนิยม ด้วยความชัดเจนของแต่ละหน่วยจึงทำให้อะไรที่ผสมปนเปกันเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ความจริงแท้ที่บริสุทธิ์ ถ้าจะกล่าวด้วยอุปลักษณ์ผ่านความคิดแบบจีนก็คือ สภาวะของ ‘yin’ และ ‘yang’ จะมีคู่กันไม่ได้ แต่จะต้องมีเพียงอย่างเดียวอย่างไร แต่ในขณะที่กรอบความคิดของจีนทั้งคู่เป็นเพียงสิ่งที่ตรงกันข้ามกันไม่ได้หมายความว่าต้องขัดแย้งกันจนอยู่ร่วมกันไม่ได้ สภาวะใดสภาวะหนึ่งคือ ‘to be’ หรือไม่ก็ ‘not to be’ ตามแบบ Hamlet นั้นเป็นสภาวะที่ถูกต้องแต่เพียงอย่างเดียว สภาวะที่แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่มีความเป็นเอกพันธ์ (homogeneity)

⁶ ดู David Michael Levin, *Modernity and the Hegemony of Vision*, (Berkeley: University of California Press, 1993)

พื้นที่ที่มีแต่พระผู้เป็นเจ้าของที่เป็นของจริงหรือของแท้เท่านั้น การเห็นว่ามีพระเจ้าองค์อื่น ๆ ในพื้นที่นั้นแสดงให้เห็นว่ายังไม่ได้เข้าถึงความจริง พื้นที่ที่มีความขัดแย้งไม่มีความคงเส้นคงวา (consistency) ย่อมไม่ใช่ความจริงแห่งพระผู้เป็นเจ้าของ การขจัดความขัดแย้งที่ทำให้ไม่มีมีความชัดเจนแห่งความจริงที่มีเพียงหนึ่งเดียวตามพระผู้เป็นเจ้าของที่มีหนึ่งเดียวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

แรงปรารถนาที่จะครอบครองความจริง

สภาวะของความขัดแย้งที่ไร้ซึ่งความคงเส้นคงวา (consistency) อันจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างในพื้นที่นั้น ๆ มีต่อเนื่องด้วยความเป็นเหมือนกัน (identical) จะแก้ไขได้ด้วยวิธีแห่งตรรกะ เช่น ‘dialectic’ และตรรกะ เป็นต้น ปรัชญากรีกโบราณโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัง Parmenides แสดงวิธีแห่งความชัดเจนว่าจะต้องเป็นแบบใดแบบหนึ่ง วิธีแห่ง ‘การเป็นสัจตะ’ (being) และ ‘การไม่เป็นสัจตะ’ (not-being) กรอบคิดแห่งความคงเส้นคงวาเพื่อทำให้ทุก ๆ อย่างดำเนินไปตามตรรกะหรือไม่เป็น “ตรรกะวิบัติ” คือหนทางไปสู่ความจริง ตรรกะที่พัฒนาขึ้นมาจากกรีกโบราณจึงเป็นวิธีแห่งความจริง ความจริงที่อะไรที่เป็นสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือจากวิธีของพระผู้เป็นเจ้าของที่เป็นเอกภาพและมีอำนาจสูงสุด (กรอบความคิดการเป็นองค์อิตีปิตัยของพระผู้เป็นเจ้าของพัฒนาขึ้นมาในปลายยุคกลาง) คือสิ่งที่ผิด เพราะความจริงเป็นสิ่งที่ไม่นับรวมอะไรที่ยอยู่นอกเหนือไปจากวิธีที่บัญญัติเอาไว้ ความจริงเป็นหนึ่งเดียวกันกับพระผู้เป็นเจ้าของแห่งเอกเทวนิยมผู้ไม่ยอมให้มีใครอื่น ความจริงเป็นสิ่งที่คริสต์ศาสนาอ้างอิงมาโดยตลอดก่อนหน้าที่จะถูกวิทยาศาสตร์แย่งหน้าที่นี้ไป ศาสนาจึงมีเจตจำนงที่มุ่งสู่ความจริงเช่นเดียวกับกับศาสตร์ต่าง ๆ

ความจริงที่ไร้ซึ่งภาพลวงหรือความจริงตามแบบที่ ‘ภาพตัวแทน’ หรือ ‘Mimesis’ ไม่สามารถที่จะมอบให้ได้ ในความหมายของ ‘Mimesis’ หรือ ‘Re-presentation’⁷ ในตัวเองก็บอกอยู่แล้วว่าเป็นเพียงแค่การ “ทำซ้ำ” (re) สิ่งที่เป็นปัจจุบัน การนำเสนอใหม่อีกครั้ง สภาวะของ “การนำเสนอใหม่ซ้ำ” อีกครั้งจึงไม่ใช่ของจริงตั้งแต่เริ่มต้น (original) การยึดมั่นว่า “ภาพตัวแทน” เป็นของจริงจึงเป็นการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในทางตรงกันข้าม ‘ภาพตัวแทน’ กลับเป็นเพียงลวงตาที่เป็นเพียง ‘เงาแห่งความจริง’ อันดำมืด ความดำมืดที่กลับทำให้ผู้คนหลงใหลและมกมาย การหลงใหลในด้านมืดเป็นหนทางที่หลีกเลี่ยงความหายน่ะไปไม่ได้ การหลงใหลใน ‘ภาพตัวแทน’ จึงเป็นการมกมายกับวัตถุที่หลอกลวง การหลงใหลในวัตถุ (fetishism) แสดงให้เห็นถึงความมกมายกับสิ่งที่ไม่ได้เป็นของจริง การหลงใหลในของปลอมเป็นการเดินทางที่หันเหออกจากความจริง

การหลงใหลในวัตถุทำให้วัตถุนั้นสามารถที่จะดำรงตำแหน่งของความเป็นสากลที่มีลักษณะของการควบคุมให้หยุดนิ่งตายตัว (fixation) ด้วยพลังของวัตถุที่มีพลังแห่งการควบคุมให้หยุดนิ่งตายตัวก็ทำให้อะไรที่จะเกิดขึ้นก็จะเป็นรูปแบบที่ตายตัว เพียงแต่การหลงใหลในวัตถุกลับกลายเป็นพลังภายนอกที่ครอบงำปัจเจกชน (individual) ให้หมดสภาพของความซื่อสัตย์และความจริงใจที่มีต่อจิตสำนึก (conscious) ของตัวเอง ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ สภาวะแห่งความเป็นปัจเจกชนที่มีความเป็นเอกเทศหมดไป การหลงใหลในวัตถุจึงมีผลต่อวิถีชีวิต เช่น วัตถุ X สามารถที่จะเยียวรักษาคอนไซให้หายป่วย เป็นต้น พลังของการขับเคลื่อนของวัตถุที่กลับทำให้ผู้คนหลงใหลถึงขั้นที่มกมายสามารถที่จะเสียวสันหลังหรือหลั่งน้ำตาได้นั้นทำให้ผลงานศิลปะจำนวนมากบ่งบอกถึงสภาวะแห่งความหลงใหลในวัตถุ เช่น อานบทกวีแล้วร้องไห้ ฟังเสียงดนตรีแล้วร้องไห้

⁷ สำหรับแนวความคิดเรื่อง ‘Mimesis’ ที่ยาวนานของประวัติศาสตร์ความคิดตะวันตก ดู Gunter Gehauer & Christoph Wulf, *Mimesis: Culture, Art, Society*, translated by Don Reneau, (Berkeley: University of California Press, 1995)

ซาบซึ้ง ฯลฯ ศิลปะที่ขับเคลื่อนร่างกายให้มีการมีชัยบเขี้ยอนไม่ว่าจะเป็นการเต้นไปจนถึงการหลังน้ำตาก็ล้วนแล้วแต่เป็นการยึดกุมร่างกายและสมองที่ทำให้ผู้คนงงหัวไม่ขึ้น⁸

พลังแห่งการครอบงำที่จะทำให้หัวไม่ขึ้นที่กระทำผ่านกระบวนการผลิตซ้ำ (reproduction) ไม่ว่าจะกระทำโดยตนเองหรือคนอื่นที่ปรากฏในรูปของการเลียนแบบ จึงกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่เมื่อการเลียนแบบผ่าน “ภาพตัวแทน” (mimesis) ก็ทำให้สิ่งที่เลียนแบบนั้นไม่ใช่ของจริง การหลงไหลในสิ่งที่ไม่ใช่ของจริงเป็นต้นแบบแห่งความมกมาย ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เลียนแบบกับของจริงทำให้ศิลปะเกิดขึ้นได้ กรอบความคิดแบบพลาโตนิสม์ (Platonist) ให้ความสำคัญกับศิลปะเป็นผลงานแห่งการเลียนแบบของจริง การเลียนแบบจึงทำให้เกิดการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่แปลกปลอมไปจากของเดิม ภาพตัวแทนอันเป็นผลิตผลสำคัญของมนุษย์ที่ปรากฏในนามของศิลปะ จึงเป็นเพียงสิ่งที่พิกลพิการหรือความไม่สมบูรณ์ของความจริง

ด้วยพัฒนาจากความคิดของกรีกมาสู่สารัตถะของจารีตยิว-คริสต์ (Judeo-Christian tradition) อันเป็นจารีตแห่งการผสมผสานยิวและกรีกเข้าด้วยกันก็ทำให้พระผู้เป็นเจ้าของดำรงอยู่ในฐานะความจริงดูจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ ความจริงของพระผู้เป็นเจ้าของดำรงอยู่ แม้ว่าการอบความคิดของกรีกโบราณต่อความจริงเองจะมีหลากหลายแบบ เช่น วัตถุนิยม (objectivist) สัมพัทธนิยม (relativist) และพวกมีแต่ข้อสงสัย (skepticism)⁹

⁸ William Pietz, “The Problem of Fetish, I”, *RES: Anthropology and Aesthetics*, No. 9, (Spring, 1985), pp. 5-17; “The Problem of Fetish, II”, *RES: Anthropology and Aesthetics*, No. 13 (Spring, 1987), pp. 23-45.

⁹ G. E. R. Lloyd, *Ancient World, Modern Reflections: Philosophical Perspectives on Greek and Chinese Science and Culture*, (Oxford: Oxford University Press, 1996).

สำหรับในกรอบของจารีตแห่งยิว-คริสต์แล้วความจริงแท้ที่ต้องแยกออกจากของปลอม ๆ ศาสนาที่เป็นของแท้จึงแตกต่างไปจากศาสนามีพระเจ้าปลอม ๆ¹⁰ แต่กลับเข้าถึงความจริงสูงสุดอันเป็นความจริงแท้อย่างพระผู้เป็นเจ้ากลับเป็นไปไม่ได้ พระผู้เป็นเจ้าในฐานะความจริงในฐานะเป็นสิ่งสากลที่เป็นอมตะกลับกลายเป็นวัตถุแห่งแรงปรารถนาที่ขับเคลื่อนให้เกิด “ภาพตัวแทน” ในฐานะ “ของปลอม” หรือ “สิ่งเลียนแบบ” ด้วยท่ามกลางมหาสมุทรของ “สิ่งเลียนแบบ” ก็ทำให้มีแต่ความหลากหลายจนทำให้เกิดความสับสนได้ ในโลกของการผลิตซ้ำของที่เหมือนกันไปจนถึงของเลียนแบบ (copy) ภายใต้อจักรกลอุตสาหกรรมนั้นก็ยิ่งทำให้เจตจำนงที่ต้องการความเป็นของแท้ยังคงเป็นแรงปรารถนา (desire) ที่สำคัญ แรงปรารถนาที่อยู่ท่ามกลางความวิตกกังวลที่ทุกหนแห่งมีแต่ของเลียนแบบ

ประโลภกของภาพตัวแทน

พลังแห่งความหลงใหลในวัตถุของ “สิ่งเลียนแบบ” ที่ขับเคลื่อนร่างกายอารมณ์และความคิดของผู้ชมผู้ฟังนั้นไม่ได้อยู่ในฐานะของ “สิ่งเลียนแบบ” อีกต่อไป แต่กลับเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง “สิ่งเลียนแบบ” มีพลังในตัวเองเมื่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม สิ่งเลียนแบบมีชีวิตของตัวเอง สายสัมพันธ์ที่มีกับบุคคลและสังคมของ “วัตถุที่ทำให้เกิดความหลงใหล” ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องมุ่งไปสู่ความจริง ความหลงใหลในวัตถุกลับกลายเป็นเป้าหมายในตัวเอง สถานะของวัตถุที่ก่อให้เกิดความหลงใหลมีความเป็นเอกเทศ (autonomy) กลับไม่ได้ยึดโยงกับความจริงหรือต้นแบบดั้งเดิมอีกต่อไป ความหลงใหลใน “ภาพตัวแทน” มากกว่าความจริงก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความจริง เพียงแต่ “ภาพตัวแทน” ที่ไม่ได้ทำหน้าที่ในฐานะภาพตัวแทนที่เลียนของจริงอีกต่อไปนั้นกลับมีพลังหรือส่งผลต่อร่างกายและสมองอย่างหนักหน่วง

¹⁰ Jan Assmann, *The Price of Monotheism*, translated by Robert Savage, (Stanford: Stanford University Press, 2009).

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าโลกของยิว-คริสเตียนที่วางรากฐานให้กับระบบคิดตะวันตกเป็นโลกแห่งแสง วัฒนธรรมสายตา (visual culture) และแสงเป็นวิถีทางสำคัญของการได้ความรู้ สภาวะของแสงทำให้สรรพสิ่งต่าง ๆ ปรากฏอยู่ตรงหน้า สภาวะที่อยู่ตรงหน้าคือสภาวะที่ปรากฏ (presence) และถูกทำให้ปรากฏด้วยแสง (present) สภาวะที่แสดงความเป็นปัจจุบัน (present) แต่สรรพสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าไม่ใช่สิ่ง ๆ นั้นจริง ๆ เพราะเป็นเพียงแต่ภาพตัวแทน ครั้นเมื่อภาพตัวแทนเป็นเพียงแค่ตัวแทนมากกว่าที่จะเป็นของจริงก็ทำให้การเข้าถึงความจริงยังไม่ถึง ในขณะที่เดียวกันผู้คนจำนวนมากก็เห็นความสำคัญของภาพตัวแทนมากกว่าของจริง เพราะภาพตัวแทนสามารถที่จะมีการผลิตซ้ำหรือถูกจำหน่ายแจกออกไปให้ผู้คนรับรู้ได้ (share) เช่น เงิน สื่อสาร ฯลฯ ภาพตัวแทนที่ถูกทำให้กระจายออกไปเป็นสิ่งที่ผู้คนจำนวนมากรับรู้มากกว่าที่ของจริง

ภาพตัวแทนจึงเป็นที่รับรู้และสัมผัสได้มากกว่าของจริงแท้ การหลงใหลในภาพตัวแทนประหนึ่งภาพตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้าที่เป็นของปลอมทำให้ผู้เคารพบูชาวัตถุเหล่านั้นตกอยู่ภายใต้มนต์สะกดของปลอม ๆ สภาวะ “ประโลภัก” (fetish) ดึงดูดยั่ววนทำให้ผู้คนหลงใหลในตัวของตัวเองโดยไม่ได้สนใจว่าวัตถุนั้น ๆ เป็นเพียงภาพตัวแทน กรอบความคิดแบบ “ประโลภัก” หรือการหลงใหลเพราะวัตถุนั้นมีพลังดึงดูดจนทำให้ไม่มีใครสนใจว่าของจริง ๆ เป็นอย่างไร ความจริงจึงถูกเมินเฉยจนทำให้พระผู้เป็นเจ้าถูกละทิ้ง การหลงใหลในของปลอม ๆ เป็นวิถีชีวิตที่สำคัญภายใต้โลกของภาพตัวแทน สายสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับมนุษย์เป็นสายสัมพันธ์ที่ไม่สมมาตร (symmetrical) สรรพสิ่งในฐานที่ตัวของมันเองมีพลังได้ในตัวเองแสดงให้เห็นถึงการหลงใหลในวัตถุนั้น ๆ การแสวงหาสิ่ง ๆ นั้นโดยไม่ได้พิจารณาว่าสิ่ง ๆ นั้นสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอะไรอื่นคือสภาวะของ “ประโลภัก” (fetish) ทั้งนี้สรรพสิ่งนั้น ๆ ยั่ววน (seduce) จนทำให้เกิดความหลงใหลยึดมั่นในสิ่ง ๆ นั้น

การหลงใหลต่อสิ่งที่ได้ “เห็น” ในสรรพสิ่งนั้น ๆ เอง (itself) โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับหรือมีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ นอกจากสิ่ง ๆ นั้นเองก็คือการแสวงความเป็นสิ่งสุดยอดที่เป็นเอกเทศในตัวของมันเอง (in-itself) กรอบความคิดที่สำคัญของกรีกโบราณที่

แสดงออกในปรัชญาก็คือการถูกยั่วยวนโดยความงาม อะไรคือความงาม? ความสนใจของกรีกโบราณทำให้ความงามอยู่ในฐานะของคำนาม (noun) มากกว่าที่จะเป็นคำคุณศัพท์ ความงามในตัวเองที่ไม่ได้เป็นคำคุณศัพท์ (adjective) ที่ต้องไปขยายคุณลักษณะของสรรพสิ่ง¹¹ สภาวะของความงามเป็นสิ่ง ๆ นั้นเอง (in-itself) โดยไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งของใด ๆ นั้นแสดงให้เห็นถึงสภาวะของ “ประโลภก” เพราะถูกดึงดูดโดยสิ่ง ๆ นั้นเอง สิ่ง ๆ นั้นแยกขาดออกจากสรรพสิ่งอื่น ๆ

สถานะของความเป็นสิ่ง ๆ นั้นเองในตัวของมันเองเปรียบได้กับพระเจ้าเป็นเจ้าของที่มีความเป็นเอกเทศ พระเจ้าเป็นเจ้าของที่ไม่ต้องการอะไรอื่น ๆ เพราะเป็นสาเหตุอันแรก (*causa sui*) และอันดับแรกในตัวเอง เนื่องด้วยสภาวะของการเป็น “I am who I am” (Exodus 3:14) ของพระเจ้า สภาวะของพระเจ้าที่ไม่ต้องการอะไรอื่นคือสภาวะที่เป็นตัวเองในตัวเอง (in-itself) สภาวะที่ตัดขาดออกจากสิ่งอื่น ๆ สภาวะของสรรพสิ่งที่มีพื้นที่ของตัวเองที่แยกขาดออกจากส่วนอื่น ๆ สรรพสิ่งที่มีคุณลักษณะที่เป็นหน่วย ๆ (category) เป็นส่วน ๆ แสดงถึงพื้นที่ที่ถูกกำหนดหรือสิ้นสุด (definite) การดำรงอยู่ของสรรพสิ่งจึงต้องการพื้นที่ที่มีอาณาเขตที่แน่นอนตายตัว พื้นที่ที่แสดงสถานะของการเป็น ‘*definire*’ หรือ ‘define’ ที่แสดงถึงสภาวะของการมีข้อจำกัด (limit) การดำรงอยู่ ‘ตัวเองในตัวเอง’ จึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงกับอะไรอื่น ๆ ทั้งนี้ ‘ตัวเองในตัวเอง’ ไม่ได้เป็นสิ่งที่จับต้องหรือเป็นรูปธรรม แต่เป็น “แบบ” (form) ที่ดำรงอยู่ในความคิดและความเป็นนามธรรมที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไร

ความเป็นนามธรรม (abstractness) ที่เป็น ‘ตัวเองในตัวเอง’ นั้นไม่ได้ต้องการเป็นส่วนขยายของอะไร ความงามคืออะไรเป็นเป้าหมายสำคัญมากกว่าที่จะเป็นสรรพสิ่งอะไรที่สวยงาม ความเป็น ‘ตัวเองในตัวเอง’ ของความงามเป็นนามธรรม (abstractness) มากกว่าที่จะเป็นรูปธรรม (concrete) ความงามจึงเป็นกระบวนการที่ก้าวข้ามพินขึ้นตอนแห่งความเป็นรูปธรรมและผัสสะ (senses) ความงามที่เป็น ‘ตัวเองในตัวเอง’

¹¹ Francois Jullien, *This Strange Idea of the Beautiful*, translated by Krzysztof Fijalkowski and Michael Richardson, (New York: Seagull Books, 2016), p. 37.

จึงมีแต่ความบริสุทธิ์ ความงามที่เปรียบประหนึ่งพระผู้เป็นเจ้าที่ไม่มีวันที่จะแปดเปื้อน ความงามที่เป็น ‘ตัวเองในตัวเอง’ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงความเป็นรูปธรรมและผัสสะไปสู่โลกแห่งนามธรรม โลกนามธรรมที่แยกตัวเองออกจากวัตถุข้าวของเครื่องใช้ โลกที่มีความสมบูรณ์ (absolute) ในตัวเอง เพียงแต่โลกของ ‘ตัวเองในตัวเอง’ แห่งความงามนั้นเป็นไปได้ผ่านสิ่งที่ไม่ได้เป็นของแท้หรือเกิดขึ้นได้จากโลกแห่งภาพตัวแทน (representation) เท่านั้น ความงามทำให้การรับรู้ด้วยผัสสะหมดไป โลกแห่งความคิดที่สมบูรณ์จึงเป็นไปได้ เมื่อความคิดที่สมบูรณ์ไม่ได้สัมพันธ์เชื่อมโยงอะไรกับใครก็ทำให้แนวทางการได้มาซึ่งความรู้ที่เป็นนามธรรมจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือปรัชญาในสภาวะของ ‘ประโลกัฏ’ เป็นไปได้

ปรัชญาสามารถที่จะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากผัสสะหรือเรื่องราวโลกที่ทุกสิ่งทุกอย่างมีแต่การเปลี่ยนแปลงจะไปเป็นอะไรบางอย่าง (becoming) ปรัชญาที่เป็นไปได้ด้วยการหลงใหลในความงามทำให้สิ่งที่ตั้งอยู่ที่อื่น ๆ เป็นไปได้ เส้นทางแห่งความเป็นไปได้ของสิ่งที่ไม่ได้มีอยู่ในโลกแห่งผัสสะ โลกที่ต้องการอารมณ์ในการขึ้นากการปฏิสัมพันธ์ที่มีกับคนอื่น ๆ เพราะสายสัมพันธ์ของมนุษย์ดำเนินไปพร้อมกับอารมณ์อันเป็นอะไรที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกัน ยังมีอารมณ์ (emotion) ความรู้สึกมากก็ยิ่งอยู่ในความทรงจำมาก ภายใต้กรอบคิดของขั้วความขัดแย้ง (binary opposition) อารมณ์เป็นอะไรที่แยกขั้วออกจาก Rationality เพียงแต่ ‘logos’ นั้นแสดงถึงความสมบูรณ์ ความดี/งามที่สมบูรณ์กลับไม่ใช่สุนทรียะสากล เพราะความไม่สมบูรณ์ (imperfect) แบบ *wabi-sabi* ของญี่ปุ่นเป็นสุนทรียะที่สำคัญได้ด้วยเช่นกัน

ความงามอันหลากหลายจากร่างกาย

สายสัมพันธ์ที่ทำให้ผัสสะและอารมณ์หดหายไปด้วยการเคลื่อนไปสู่โลกแห่งเป็นนามธรรมที่ไม่มีใครสามารถกำหนดได้ว่าอยู่ที่ไหน สำหรับรากฐานความคิดแบบกรีกโบราณความงามเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเชื่อมโยงผัสสะให้เข้าไปสู่นามธรรม ในวิถีของกรีกโบราณถ้าไม่มีความงามแล้วโลกแห่งความเป็นนามธรรมจึงเป็นไปได้ยาก วิถีแห่งผัสสะที่จะต้องพุ่งเป้านำพามนุษย์ไปสู่โลกแห่งความเป็นนามธรรม วิถีที่แยกสิ่งที่เป็น

นามธรรมออกจากรูปธรรมสิ่งที่จับต้องได้ในโลกคือความเป็นศิลปะ เพียงแต่สังคมดึกดำบรรพ์ (primitive society) การร่ายรำเป็นวิถีปฏิบัติทางร่างกายที่จะนำพามนุษย์ไปสัมผัสโลกแห่งจิตวิญญาณ โดยสำนักแห่งความเป็นหมู่เหล่าเป็นพวกเดียวกัน (collective) ผัสสะทางร่างกายเป็นวิถีทางแห่งความงาม วิถีความงามทางร่างกายที่สำคัญคือวิถีแห่งปาก รสชาติที่ได้จากรูปรสกลิ่น

สุนทรียะพื้นฐานแห่งการกินที่เป็นเรื่องของผัสสะทางร่างกายเป็นวิถีแห่งความงามสำคัญของจีนโบราณก่อนการนับเวลาของคริสต์ศาสนานั้นเต็มไปด้วยความหลากหลาย¹² ความอโรยเป็นชั้นตะกอน (sediment) แห่งความงามแรก ๆ ของจีนที่ดำรงมานับเป็นพัน ๆ ปี ด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านก็ทำให้การสร้างคุณลักษณะทั่ว ๆ ไป (generalization) ให้กับจีนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ยากนัก ด้วยความสัมพันธ์ของจีนที่มีกับดินแดนอื่น ๆ อย่างน้อยผ่านเส้นทางสายไหม เป็นต้น นั้นทำให้กรอบความคิดของจีนไม่ได้มีความเป็นเอกเทศ สายสัมพันธ์ที่ทำให้กรอบความคิดของจีนไม่เป็นเอกเทศก็คือสายสัมพันธ์กับพวกที่ใช้ภาษาอินโดยูโรเปียน (Indo-European languages) สำหรับในศิลปะ เช่น เถาไม้เลื้อยในศิลปะจีนก็อาจจะเป็นที่ได้รับเอามาจากกรีก¹³ เป็นต้น ในความเห็นของ Li Zehou สุนทรียะของจีนคือชั้นตะกอนที่รวบรวมสิ่งต่าง ๆ ของวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวต่าง ๆ¹⁴ สุนทรียะจึงไม่ได้มีหนึ่งเดียวหรือมาจากผัสสะแบบใดแบบหนึ่ง ชีวิตของมนุษย์ที่ต้องกินและมีความสุขกับการกินโดยไม่จำเป็นที่จะต้องไปคิดถึงอะไรอื่น ๆ ทั้งนี้วิถีชีวิตทั่ว ๆ ไปไม่จำเป็นต้องแสวงหาความจริงแท้หรือโลกุตระ โลกแห่งอุดมคติหรือ ‘ยูโทเปีย’ (Utopia)

¹² Francois Jullien, *This Strange Idea of the Beautiful*, p. 29.

¹³ Patricia Bjaaland Welch, *Chinese Art A Guide to Motif and Visual Imagery*, (Tokyo: Tuttle Publishing, 2008), p. 17.

¹⁴ Li Zehou, *The Chinese Aesthetic Tradition*, translated by Maija Bell Samei, (Honolulu: University of Hawaii Press, 2010), p. 1.

ตามรากภาษาละตินนั้นเป็นที่ที่ไม่ได้ดำรงอยู่ที่ไหนในชีวิตของมนุษย์ที่มีลมหายใจ ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือไม่ได้มีอยู่จริง

เมื่อพิจารณาวิถีแห่งความงามแบบอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าความงามของจีนไม่ได้จำกัดอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เช่น สายตา ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ สายตาไม่ได้ครองความเป็นเจ้า (hegemony) เป็นต้น ผัสสะของมนุษย์ไม่ได้มีอะไรอันไหนที่เหนือกว่ากัน เช่น ความงามอยู่เหนือความอรร้อย เป็นต้น ทุก ๆ ส่วนของร่างกายสามารถที่จะให้สุนทรีย์ะ วิถีทางของสุนทรีย์ะจีนไม่ได้ถูกจำกัดด้วยทัศนธิปไตย (ocularcentrism) การสถาปนาให้อะไรบางอย่างครองความเป็นเจ้านั้นบ่งบอกถึงคุณลักษณะของความเป็นหนึ่งเดียวมากกว่าความหลากหลาย ความเป็นหนึ่งเดียวที่ทำให้สารัตถะ (essence) ของสรรพสิ่งมีเพียงอย่างเดียวกว่าที่มีได้หลาย ๆ แบบ ครั้นถ้าความคิดแบบจีนแสดงสารัตถะนิยมแต่ก็เป็นสารัตถะแบบหลากหลาย (poly-essentialism)¹⁵ ด้วยความหลากหลายของผัสสะความงามที่มาจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทำให้ความงามปรากฏได้หลากหลายรูปแบบ

ศิลปะจีนที่แสดงออกอย่างหลากหลายจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเน้นถึงความเหมือนของภาพตัวแทนหรือต้องการเลียนแบบความจริง ทั้งนี้ ภาพวาดเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างตัวตน ถึงแม้ว่าการวาดภาพเลียนแบบธรรมชาติจะเป็นวิถีปฏิบัติในประมาณศตวรรษที่สามก่อนคริสต์กาลหรือราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty) (206 B.C.-220) แต่บทบาทของตัวศิลปินในการกำหนดว่ารูปภาพจะเป็นอย่างไรมีความสำคัญมากกว่าวัตถุภายนอก¹⁶ บทบาทของอัตราของศิลปินจึงมีความสำคัญมากกว่าสรรพสิ่งที่เรียกว่าความจริงทางกายภาพภายนอก นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่สิบสามและต้นศตวรรษที่สิบสี่ศิลปะจีนให้ความสำคัญกับแนวทางสัญลักษณ์มากกว่าศิลปะแบบภาพตัวแทน ศิลปะกลายเป็นเครื่องมือของการสั่งสอนศีลธรรมและพิธีกรรมของรัฐที่เหล่าชนชั้นขุนนางใช้เป็น

¹⁵ Brook Ziporyn, *Coherence in Early Chinese Thought: Prolegomena to the Study of Li*, (Albany: State University of New York Press, 2012), p. 14.

¹⁶ Wen C. Fong, *Beyond Representation Chinese Painting and Calligraphy 8-14th Century*, (New York: The Metropolitan Museum of Art, 1992), p. 5.

เครื่องมือในการแสดงจุดยืนทางศีลธรรม¹⁷ ศิลปะในฐานะกลไกของการสร้างตัวตน ที่มีศักดิ์ศรีปรากฏชัดในช่วงของความวุ่นวายทางการเมือง ศิลปะเป็นวิถีทางของการแสดงออกปรាកการแห่งอัตตา แม้ว่ากรอบความคิดของการนำเสนอศิลปะในรูปแบบของภาพตัวแทนที่แทนความจริงจะเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในศิลปะจีนก็ตาม ถึงกระนั้นก็ดี นับตั้งแต่พวกฮั่นตกอยู่ภายใต้อำนาจของมองโกลในปี ค.ศ. 1279 ศิลปะในฐานะวิถีของการแสดงปรាកการแห่งอัตตาก็มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น¹⁸

วิถีศิลปะของชนชั้นขุนนางจีนที่แสดงออกถึงอัตตาของผู้นำเสนอ นั้นให้ความสำคัญกับตัวอักษร บทกวีและภาพวาดมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในการแสดงสุนทรียะของชนชั้นที่อ่านออกเขียนได้ (literate class) ศิลปะแสดงสถานะของความเป็นปัญญาชนและการศึกษา โดยศิลปะไม่ได้แสดงออกถึงสุนทรียะเท่านั้น แต่ยังแสดงอุดมคติทางสังคมและการเมืองด้วย ความหลากหลายของการแสดงออกของผัสสะของศิลปะจีนแสดงออกผ่านทั้งตัวอักษรและภาพ ภาพและตัวอักษรที่มีรากฐานมาจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมจึงไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้

ศิลปะจีนก่อนหน้ารับอิทธิพลฝรั่งเศสเทียนผิวชวานั้นภาษาและภาพหรือตัวอักษรและภาพไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ผลงานทัศนศิลป์ของจีนไม่แยกภาพวาดออกจากบทกวี Su Shih (1037-1101) พุดถึง Wang Wei (701-761) ว่ามีบทกวีในภาพวาดและภาพวาดในบทกวี โดยบทกวีนั้นไม่ได้นำเสนออะไรที่ตรงไปตรงมา การนำเสนออะไรที่ตรงไปตรงมาอย่างน้อย เป็นอะไรที่เสียงก้องกันไป การ “ไม่” นำเสนออะไรที่เห็นหรือรับรู้ได้อย่างชัดเจนหรือสรรพสิ่งภายนอกผ่านภาพตัวแทนที่ต้องการความเหมือนจึงเป็นวิถีทางที่สำคัญของจีน (ครั้นถ้าจะพิจารณาด้วยกรอบความคิดตะวันตกแล้วอาจจะกล่าวได้ว่ากรอบความคิดของจีนไม่มีความชัดเจน) บทกวีเป็นรูปแบบที่สำคัญของการไม่นำเสนออะไรอย่างไม่ตรงไปตรงมา ในความเห็นของ Francois Jullien (1951-) “บทกวีจีนเกิดมาจากความสัมพันธ์ของการกระตุ้นเร้า

¹⁷ Wen C. Fong, *Beyond Representation Chinese Painting and Calligraphy 8-14th Century*, p. 6.

¹⁸ Wen C. Fong, *Beyond Representation Chinese Painting and Calligraphy 8-14th Century*, p. 3.

(incite) มากกว่าที่จะเป็นระเบียบวิธีของภาพตัวแทน (method of representation) โลกไม่ได้เป็นวัตถุสำหรับจิตสำนึก แต่เป็นส่วนร่วมกับจิตสำนึกในกระบวนการปฏิสัมพันธ์” (เน้นตามต้นฉบับของ Jullien)¹⁹

ตัวอักษรจีนที่มีรากฐานจากวัตรธรรมชาติประกอบกันขึ้นเป็นบทกวีนั้น แสดงออกถึงวิถีชีวิตประจำวัน ตัวอักษรแสดงวิถีการเคลื่อนตัวของฟุ้งกันของศิลปิน การวาดเส้นของศิลปะจีน เช่น ต้นไม้ ไผ่ ไม้ เป็นต้น การทวัดเส้นแต่ละเส้นของการเขียน ตัวอักษรไม่ได้แตกต่างไปจากการทวัดเส้นไผ่ แม้ว่า การเขียนตัวอักษรกับการวาดจะเป็นเส้นที่แตกต่างกัน แต่ก็มาจากจุดเริ่มต้นเดียวกัน ศิลปะจีนยกย่องดอกไม้และต้นไม้ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมากกว่าในถ้วยโต๊ะที่มีการจัดองค์ประกอบแบบ ‘Still Life’ ของฝรั่งเศสเขียนผิวขาว ศิลปะการจัดสวนจึงเป็นศิลปะชั้นสูงที่สำคัญมากของจีน สวนที่ประกอบไปด้วยต้นไม้ ลำธาร บ่อน้ำ ภูเขา เป็นฐานคิดทางศิลปะที่สำคัญของจีน พิศนศิลป์ของจีนให้ความสำคัญกับภาพวาดภูเขาและแม่น้ำ ทั้งนี้ภาพภูเขาและน้ำแสดงถึงการมีจุดสิ้นสุด (limitlessness) และการรวมเอาทุกอย่างเข้ามาไว้ด้วยกัน เพียงแต่การนำเสนอภาพวาดของจีนไม่ได้มีเป้าหมายอยู่ที่การนำเสนอความจริง ภาพวาดจีนไม่เน้นความจริงของสรรพสิ่งต่าง ๆ ภายนอก

ศิลปะจีนนำเสนอธรรมชาติที่ไม่ได้เป็นเรื่องของความจริงภายนอกที่เห็นหรือสัมผัสได้จากภายนอกหรือประสาทสัมผัสทั้งห้าเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่อยู่ภายใน การเน้นคุณลักษณะภายในของศิลปินในฐานะปฏิภริยาที่มีต่อโลกภายนอกเป็นวิถีแห่งศิลปะของราชวงศ์หยวน (Yuan) ด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งที่ป็นรูปธรรมภายนอกกับอัตตา (self) ของศิลปินเพิ่มความซับซ้อนก็ทำให้จำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ภาพวาดของราชวงศ์หยวนจึงต้องมีบทกวีกำกับ ด้วยความหลากหลายของสื่อไม่ว่าจะเป็นภาพบทกวีไปจนถึงภาพลายเส้น (calligraphy) ก็ทำให้สุนทรีย์ของศิลปะจีนมีความหลากหลายที่ก่อปรไปด้วยความคิดและภาพที่เป็นทั้งนามธรรม

¹⁹ Francois Jullien, *Detour and Access Strategies of Meaning in China and Greece*, translated by Sophie Hawkes, (New York: Zone Books, 2004), p. 142.

รูปธรรม ดังที่ได้กล่าวแล้วโดยตลอดว่าเป้าหมายสำคัญของศิลปะจีนไม่ได้อยู่ที่การนำเสนอความจริงภายใต้ภาพตัวแทนและความงามอุดมคติ (ideal) ที่แสดงออกผ่านความเป็นแบบ (Form) ศิลปะจีนจึงไม่ได้มุ่งไปสู่สัจจะหรืออุดมคติ²⁰

สิ่งที่อยู่ภายนอกเกิดขึ้นจากพลังที่แสดงจากภายใน ความสัมพันธ์ของพลังภายในที่แสดงออกมาด้วยรูปลักษณ์ภายนอกนั้นเป็นสิ่งที่ศิลปะต้องการนำเสนอ โดยการนำเสนองานศิลปะไม่นำเสนอแบบ (form) แต่เป็นจิต (spirit) การวาดรูปธรรมชาตินั้นจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระเบียบหรือสร้าง “วินัย” ให้กับธรรมชาติ ตำนานของจีนเล่าว่าการควบคุมสิ่งภายนอกไม่ได้มาจากการสร้างหรือให้ชื่อ (naming) หรือสร้างภาพจากธรรมชาติ การเขียนและการสร้างภาพเป็นเรื่องของอุปติเหตุที่ได้แบบมาจากธรรมชาติ ภาพวาดจึงมาจากธรรมชาติไม่ได้มาจากการประดิษฐ์ของมนุษย์ ผลงานศิลปะจึงเป็นเรื่องของการค้นพบมากกว่าการสร้างของมนุษย์หรือ ‘poiesis’ ศิลปะจึงเป็นเรื่องของการทำให้สิ่งต่างถูกเปิดเผยออกมาหรือลอกเลียนแบบออกมา (copy) ไปจนถึงการเรียนรู้²¹

นับตั้งแต่ปลายราชวงศ์ซังเหนือ (Northern Sung) เป็นต้นมาศิลปินจีนดำเนินตามแนวทางขงจื้อใหม่ (Neo-Confucianism) สองแนวทางด้วยกันคือ 1. แนวทางแบบจารีต (Orthodox) ที่เน้นการสั่งสอนเรื่องว่าศิลปะต้องแสดงถึง “วิถี” หรือ “Tao” แนวทางที่เน้นลักษณะของคนแต่ละคนโดยให้ความสำคัญเรื่องศิลปะเป็นวิถีทางที่จะบรรลุถึงพลังแห่งเต๋า 2. หนทางของศิลปะเป็นหนทางเพื่อการพัฒนาและการแสดงที่ยังเชื่อมโยงกับการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเมืองลุ่มเหลว เป้าหมายของศิลปะจึงอยู่ที่จะเป็นอะไรบางอย่าง (becoming) มากกว่าที่จะบ่งบอกกว่าสิ่ง ๆ นั้นหรือวัตถุแห่งศิลปะ (object of art) คืออะไร สภาวะแห่งการกำลังจะเป็นอะไรบางอย่างในอนาคต

²⁰ Wen C. Fong, *Beyond Representation Chinese Painting and Calligraphy 8-14th Century*, p. 4.

²¹ Harrie A. Vanderstappen, *The Landscape Painting of China: Musings of a Journeyman*, edited by Roger E. Covey, (Gainville: University of Florida Press, 2014), pp. 6-7.

ของสรรพสิ่งจึงไม่ใช่แค่สภาวะของสรรพสิ่งที่แสดงความเป็นสัจจะ (being) ที่หยุดนิ่ง (static)

นับตั้งแต่มองโกลปกครองจีนในปี ค.ศ. 1279 การแสดงออกหรือพูดในสิ่งที่ตั้งใจให้เป็นวิถีของศิลปะแห่งการวาดภาพที่สำคัญมาก การวาดภาพในยุคของหยวน (Yuan) แตกต่างไปจากการวาดภาพของราชวงศ์ซ่ง (Song) ที่เน้นภาพของวัตถุภายนอก แต่ราชวงศ์หยวนเน้นความต้องการหรือความรู้สึกภายในที่มีต่อโลกภายนอก ด้วยความคิดที่เห็นว่าจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วยภาษาเพราะการวาดภาพอย่างเดียวเป็นอะไรที่ไม่พอเพียงในการนำเสนอความรู้สึกส่วนตัวกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ บทกวีจึงเป็นส่วนสำคัญของการวาดภาพ คำพูดและภาพจึงต้องไปด้วยกัน ตัวอักษรและการวาดจึงไม่ได้แยกออกจากกัน กรอบความคิดคำพูดและภาพที่แยกออกจากกันจึงไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาหรือจำเป็นที่จะต้องแข่งขันกัน

ภาพวาดของจีนแบบนี้จึงเป็นเรื่องของแผนภูมิ (diagram) และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงผ่านภาษานั้นเป็นการแสดงถึงแนวความคิด (concept) ในขณะที่ภาพวาดก็เป็นการแสดงถึงคุณลักษณะตามธรรมชาติ การใช้ตัวอักษรเขียนพู่กันเขียนแสดงให้เห็นถึงการด้น (improvise) ที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว การด้นด้วยการเคลื่อนตัวของมือและพู่กันแสดงถึงพลังทางธรรมชาติและตัวตนของผู้วาดไปในเวลาเดียวกัน ภาพวาดจึงเป็นอะไรที่แสดงให้เห็นถึงพลังที่ประหนึ่งเวทมนตร์ของธรรมชาติและพลังของศิลปินแต่ละคน ด้วยการวาดของคนแต่ละคนก็ทำให้ภาพวาดเป็นเรื่องส่วนตัวหรือแสดงเงื่อนไขทางจิตวิทยาของศิลปินแต่ละคน ในขณะที่ภาพวาดตะวันตกเกี่ยวข้องกับโครงสร้างจาริตและระเบียบ ภาพวาดของจีนจึงไม่มีปัญหาเรื่องของการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความหมายใหม่ภายใต้แนวทางศิลปะแบบเก่า

ถึงแม้ว่าจีนจะมีการพูดถึง ‘แบบ’ (form) แต่ไม่ได้หมายความว่าถึงต้นแบบเชิงอุดมคติแบบศิลปะตะวันตก เมื่อความจริงภายนอกของสรรพสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้เป็นอะไรที่จีนหลงใหลยึดติด (fixated) ก็ทำให้ศิลปะจีนไม่ได้เน้นที่จะเลียนแบบธรรมชาติตามวิถีแห่งภาพตัวแทน (mimesis) อย่างไรก็ตามก็ตีนี้ไม่ได้หมายความว่าศิลปะจีนไม่ได้เน้นแนวทางที่เหมือนจริง ผลงานแนวทางที่เหมือนจริงพัฒนาตลอด เช่น Flying Horse

จากศตวรรษที่สองของฮั่นตะวันออก เป็นต้น แต่ความจริงไม่ได้เป็นเป้าหมายสูงสุดอันเดียว ถ้าจะกล่าวตามแบบ Francois Jullien ก็คือกรอบความคิดแบบจีนไม่ได้ยึดติดกับความจริงแต่เพียงอย่างเดียวหรือให้ความจริงเป็นสิ่งสูงสุด ความจริงแบบที่แสดงถึงระเบียบสัมพันธ์กับการสร้างความชอบธรรมให้กับโครงสร้างอำนาจและความเป็นสถาบัน (institutionalized) สำหรับศิลปะจีนการแสดงออกของอัคราแต่ละคน เช่น ภาพวาดทิวทัศน์ภูเขาและแม่น้ำ เป็นต้น นั้นก็นำไปสู่การสร้างความหมายใหม่ผ่านเงื่อนไขทางจิตวิทยาของผู้นำเสนอแต่ละคน โดยคนแต่ละคนก็ยังคงมีปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างและจารีตของศิลปะด้วย²²

สำหรับกรอบความคิดศิลปะตะวันตกนั้นต้องการนำเสนอความจริงด้วยการเลียนแบบความจริงภายนอก ในศิลปะตะวันตกก่อนหน้าศิลปะสมัยใหม่และศิลปนามธรรมกรอบความคิดแบบสังคมนิยม (realism) จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก อย่างไรก็ตามก็ตีแรงปรารถนา (desire) ที่แรงกล้าที่จะเข้าถึงความจริงนั้นกลับต้องเผชิญกับข้อจำกัดเสมอ เพราะวิถีแห่งภาพตัวแทน (representation) เองเป็นสิ่งที่ยังคงสถานะของการลอกเลียนแบบที่ยังไม่ใช่ของแท้ที่อยู่ดั้งเดิม ในขณะที่เป้าหมายของผลงานศิลปะนั้นก็ยังคงพุ่งเป้าไปสู่แรงปรารถนาจะต้นแบบอุดมคติ (ideal form) ของความงามกรอบความคิดศิลปะของตะวันตกตั้งอยู่บนความต้องการที่จะเข้าถึงความจริงและความงามที่เป็นอุดมคติ แม้ว่าในสภาวะสมัยใหม่ศิลปะจะต้องการท้าทายหรือยั่วล้อกับความจริงอยู่ก็ตาม เช่น ภาพ *Ceci n'est pas une pipe* หรือ *This is not a pipe* (1929) ด้วยการที่ศิลปะตะวันตกต้องการที่จะเข้าถึงความจริงก็ทำให้วัตถุต่าง ๆ ของศิลปะ (object of art) ที่ถูกนำเสนอโดยศิลปินจึงเป็นเพียงสื่อกลาง (medium) เท่านั้น สรรพสิ่งจริงที่เป็นสิ่งที่ถูกศิลปะนำเสนอกลายเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏ ศิลปะจึงนำเสนอสิ่งที่ไม่ปรากฏ ในพื้นที่ของศิลปะสรรพสิ่งจริง ๆ จึงไม่ปรากฏตัว ศิลปะแบบตะวันตกจึงพร้อม

²² Wen C. Fong, *Beyond Representation Chinese Painting and Calligraphy 8-14th Century*, p. 8.

เสมอที่จะเป็นสื่อที่ขาด (lack) สื่อที่รอคอยความสมบูรณ์ สื่อจึงเป็นเพียงกระจกที่จะนำสายตาของผู้ชมมองทะลุไปถึงความจริงของเป้าหมายของศิลปะชิ้นนั้น ๆ

กรอบความคิดตะวันตกเป็นเพียงผู้นำเสนอความจริงหรือเป็นเพียงตัวทวนสัญญาณที่จะส่งข้อความผ่านไปยังผู้ชม ในขณะที่กรอบความคิดของจีนให้ความสำคัญกับสถานะของศิลปะทั้งในระดับกายภาพและจิตวิญญาณ พลังของลมหายใจของศิลปะเป็นสิ่งสำคัญ เพราะชีวิตคือลมหายใจ การแสวงหาลมหายใจ การสะท้อน (resonance) ชีวิตและการเคลื่อนไหว (motion) นั้นเป็นความคิดของ Hsieh Ho ในปลายศตวรรษที่ห้า พลังที่สำคัญของความคิดจีนก็คือพลังชี (qi) ที่หมายถึงการหายใจ อันเป็นพลังแห่งชีวิต²³ ด้วยพลังของลมหายใจที่แสดงชีวิตที่มีลมหายใจทำให้มนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่ขาดไปไม่ได้ พลังต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ภาพเป็นอะไรที่อยู่เหนืออนาคตมากกว่าที่จะเป็นแค่ปัจจุบัน เพราะเป็นเรื่องของชีวิตและพลังที่อยู่เหนือภาพที่นำเสนอ

ด้วยการที่จะนำเสนอเรื่องราวอะไรที่มากกว่าความจริงก็ทำให้การใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นไปได้เสมอไม่ว่าจะเป็นภาพวาดหรือจะเป็นตัวอักษร ผลงานเหล่านี้จึงจะท่องอ่านหรือจะมองก็ได้ การรับรู้ภาพจึงไม่ได้อยู่แค่สายตาแต่เป็นทั้งตาหูและปาก ถึงแม้ว่าปากจะไม่ได้ใช้เพื่อไปลิ้มลอง แต่ปากในฐานะสุนทรียะแห่งความอร่อยก็เป็นปฏิกิริยาที่ตอบโต้กับวัตถุแห่งศิลปะหรือวัตถุแห่งภาพตัวแทนนั้นเสมอ ๆ เพราะความอร่อยและการรับรสชาติในปากนั้นต้องการกลิ่นที่ได้จากเมื่ออาหารอยู่ในปาก (retronasal olfaction) หรือการรับกลิ่นผ่านปาก การดมกลิ่นนี้จึงแตกต่างไปจากการได้กลิ่นผ่านจมูกเมื่ออาหารอยู่นอกปาก (orthonasal olfaction)²⁴ แต่การรับรสและกลิ่นไม่ได้ต้องการภาพตัวแทน

²³ Rudolf Arnheim, "Ancient Chinese Aesthetics and Its Modernity, *British Journal of Aesthetics*, Vol. 37, Issue 2 (April, 1997), p. 155.

²⁴ Barb Stuckey, *Taste Surprising Stories and Science about Why Food Tastes Good*, (New York: Atria, 2012), p. 55.

การใช้คำว่าภาพตัวแทน (representation) หรือ ‘Mimesis’ แสดงความหมายบางอย่างที่ภาพตัวแทนนั้นขาดไปเสมอ สิ่งที่ขาดหายไปก็คือความจริง ภายใต้เวลาที่ดำเนินไปแบบเป็นเส้นตรง (unilinear) ที่ไม่มีอะไรทวนกลับทำให้การนำเสนอซ้ำความเป็นปัจจุบันเป็นเพียงแค่การลอกเลียนแบบของดั้งเดิม ยิ่งถูกผลิตขึ้นมาเรื่อยๆ มากขึ้นเท่าใดตัวต้นแบบก็วัตถุที่ถูกผลิตซ้ำขึ้นมาเรื่อยๆ แยกจากกันไม่ได้ ความสามารถในการเลียนยังมีมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำให้ไม่สามารถที่จะแยก “ของจริง” และ “ของปลอม” ออกจากกัน เป้าหมายสำคัญของภาพตัวแทนจึงอยู่ที่การทำให้ภาพตัวแทนเป็นอะไรที่เทียบเท่าความจริง เป้าหมายสำคัญของภาพตัวแทนจึงเป็นหนทางไปสู่ความจริงหรือเข้าใจความจริงให้ได้มากที่สุด การไปไม่ถึงความจริงของภาพตัวแทนสร้างความตึงเครียด (tension) และกดดัน (pressure) ให้กับผู้สร้างเสมอตราบใดก็ตามที่เป้าหมายของภาพตัวแทนคือการซ้อนทับหรือ “เท่ากัน” พอกับความจริงแห่งวัตถุนั้น ๆ

เมื่อภาพตัวแทนเป็นเพียงของ “ตัวแทน” ก็ทำให้ภาพตัวแทนเป็นเพียงแค่รูปแบบหนึ่งของการโกหก โดยการหลอกลวงให้ดูเหมือนจริงเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าแห่งมนุษยชาติที่ตอบสนองด้วยวิถีแห่งวินัยของมนุษยศาสตร์ (Disciplines of Humanities) วิถีที่รองรับด้วยความงามที่ไม่ต้องการผลประโยชน์ในแบบของการใช้สอย (use) เพราะเมื่อมีประโยชน์ใช้สอยก็ทำให้กระบวนการเข้าถึงความจริงแสดงคุณลักษณะของวัตถุที่จับต้องได้ ความจริงจึงสัมพันธ์กับคุณลักษณะบางอย่างของสรรพสิ่ง การมีความจริงเป็นเป้าหมายทำให้ผู้ใช้หรือสร้างภาพตัวแทนทั้งหลายวิตกกังวล (anxiety) เพราะความจริงแท้ที่สมบูรณ์ (absolute) เป็นสิ่งยังไม่ได้บรรลุถึง

ความจริงเป็นหมุดหมายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ภาพตัวแทนจะต้องแสดงตัว ประหนึ่งการแสดงตัวของชายขอบ (marginal) กับศูนย์กลาง (center) บ้านนอกกับเมืองหลวง ฯลฯ การแสดงตนกับศูนย์กลางของมนุษย์ต้องการหลักหมายสำหรับยึดเหนี่ยว สำหรับในอาณาจักรชาวคริสต์พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเป็นศูนย์กลางแห่งการแสดงตัว พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของที่สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ผ่านคำพูด พลังของ ‘logos’ เป็นอำนาจแห่งการสร้าง การสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นได้และจับต้องได้นั้นเป็นฝีมือของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของจากสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุไปจนถึงพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของความจริงที่ไม่ต้องการให้ใคร

ปฏิสเสธ คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่อ้างอิงกับการอ้างความจริง (truth-claim) การยึดมั่นกับความจริงเป็นวิถีที่สำคัญของคริสต์ศาสนา ความจริงที่ถูกเปิดเผยขึ้นประหนึ่งแสงสว่างที่สาดส่องเข้าไปในความมืดที่ไม่สามารถต้านทานพลังของแสงสว่างได้ ความจริงที่ก่อนหน้านี้จะถูกวิทยาศาสตร์กายภาพแย่งชิงบทบาทไปนั้นเป็นความจริงที่อยู่กับพระเยซู (Christo) และศาสนจักร (Ecclesia)

เอกสารอ้างอิง

- Barb Stuckey, *Taste Surprising Stories and Science about Why Food Tastes Good*, (New York: Atria, 2012), p. 55.
- Brook Ziporyn, *Coherence in Early Chinese Thought: Prolegomena to the Study of Li*, (Albany: State University of New York Press, 2012), p. 14.
- Francois Jullien, *Detour and Access Strategies of Meaning in China and Greece*, translated by Sophie Hawkes, (New York: Zone Books, 2004), p. 142.
- Francois Jullien, “Did Philosophers Have to Become Fixated on Truth?”, *Critical Inquiry*, Vol. 28, No. 4 (Summer, 2002), pp. 803-824.
- Francois Jullien, *This Strange Idea of the Beautiful*, translated by Kryzstof Fijalkowski and Michael Richardson, (New York: Seagull Books, 2016), p. 37.
- Harrie A. Vanderstappen, *The Landscape Painting of China: Musings of a Journeyman*, edited by Roger E. Covey, (Gainville: University of Florida Press, 2014), pp. 6-7.
- Li Zehou, *The Chinese Aesthetic Tradition*, translated by Maija Bell Samei, (Honolulu: University of Hawaii Press, 2010), p. 1.
- Patricia Bjaaland Welch, *Chinese Art A Guide to Motif and Visual Imagery*, (Tokyo: Tuttle Publishing, 2008), p. 17.
- Rudolf Arnheim, “Ancient Chinese Aesthetics and Its Modernity”, *British Journal of Aesthetics*, Vol. 37, Issue 2 (April, 1997), p. 155.
- Wen C. Fong, *Beyond Representation Chinese Painting and Calligraphy 8-14th Century*, (New York: The Metropolitan Museum of Art, 1992), p. 5.

William Pietz, “The Problem of Fetish, I”, *RES: Anthropology and Aesthetics*, No. 9, (Spring, 1985), pp. 5-17; “The Problem of Fetish, II”, *RES: Anthropology and Aesthetics*, No. 13 (Spring, 1987), pp. 23-45.